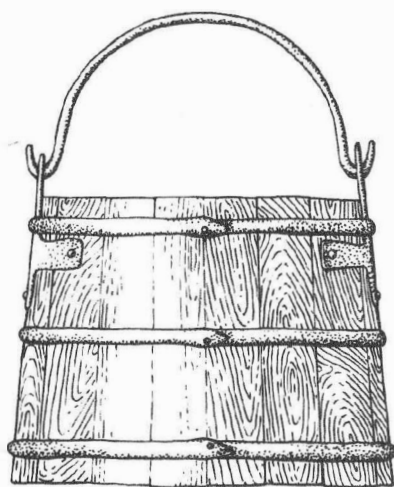

ARCHEOLOGICKÝ ÚSTAV ČESKOSLOVENSKÉ AKADEMIE VĚD
V BRNĚ

PŘEHLED VÝZKUMŮ 1984

BRNO 1987

jasné, zda západní měl stejnou délku jako zbývající. Při něm končí severní terénní stupeň s kamennou destrukcí a není vyloučeno, že tudy vedl přístup do věže.

Dispozice Košíkova je na Moravě ojedinělá. Obytné věže se na Moravě a na slovenském pomezí budují v areálech starších dřevohlinitých zeměpanských hradů, nebo na zeleném drnu v prvých dvou třetinách 13. století⁵. Druhá vrstva, objevující se relativně hojně na panských hradech v Čechách od poč. 14. století⁶, je na Moravě chudá. Kromě případů, kdy donjon stojí v čele dispozice /Cornštejn, Neuhaus, Kraví Hora - donjon válcový, snad Šarovy/, nebo věží venkovských tvrzí /Nárameč, Pyšel, Dolní Heřmanice, Drahanovice, Mstěnice, Adolfovice, Tasov ap./ se jedná o věže v chráněných polohách - jádra malých hradů. Tak Kozlov měl věž o rozměrech 14 x 14 m, Čalovice 8 x 11 m⁷, Rešov asi 10 x 15 m /deformovanou tvarem skaliska/ a konečně hrádek v Újezdě u Tišnova 7,6 x 14⁸. Kozlov a Újezd mají věž rovněž dělenou na dva prostory. Vzhledem k pokročilejší, více členěné dispozici možno per analogiam datovat vznik Košíkova do doby okolo pol. 14. stol. Pokus o využití archeologického materiálu bohužel selhal, neboť na mocných suťových vrstvách byly povrchovým sběrem v dubnu 1984 nalezeny pouze dva kusy atypických nedatovatelných výdutí.

Z Hrádku ve Skryjích, zaměřeného v říjnu 1984, se dochovaly pouze reliéfní zbytky na dvakrát přeťaté skalnaté ostrožně nad záhybem Loučky. Protáhlé jádro 38 m dlouhé a 15 m široké je z méně příkré strany chráněno příkopem a valem a stojí na něm kostelík z počátku tohoto století. Šíjový příkop je zpola zasypán kvůli přístupu ke kostelu. V předpolí sídla stojí rozsáhlý statek, jenž, včetně rodu vlastníků, převzal jméno sídla⁹. Zdali stojí na místě předhradí /úvoz před statkem může být pozůstatkem příkopu/ a jakou mělo eventuelně stavební podobu, nelze za současného stavu poznání rozhodnout. Protože i tato lokalita se ukázala nálezově sterilní, je nutno na vznik Hrádku usuzovat z výše zmíněné historické zprávy, tedy někdy v době před polovinou 14. století.

Poznámky:

- 1 L. Hosák, K vznikání a zanikání středověkých feudálních sídel, ČSPS XLIX, 1961, 193-197; V. Ohařek, Vlastivěda moravská, Tišnovský okres, Brno 1923, 236, 237 a 391; R. Vermouzek, Hrádky a tvrze na severozápad od Brna, AH2, 1977, 59-68.
- 2 KP /knihy půhonné a nálezové/ III, Brno 1878-80, 197.
- 3 KP III, 222; ZDB XII, 5.
- 4 ZDB III, 244.
- 5 Srv. M. Plaček, K typologii hradů moravkoslovenského pomezí, Slovácko XXV, 1983.
- 6 T. Durdík, K chronologii obytných věží českého středověkého hradu, AH 2, 1977, 221-227.
- 7 P. Kouřil, Příspěvek k poznání hradů Kozlova, Kufštejna a Rabštejna ve středním Pojihlaví na jz. Moravě, AH 3, 1978, 131-143; týž, Opevněné sídlo Čalovice, kat. úz. Dalešice, okres Třebíč, AH 2, 1977, 137 - 152.
- 8 V. Nekuda - J. Unger, Hrádky a tvrze na Moravě, Brno 1981, 295.
- 9 R. Vermouzek, l.c., 62; statek na Hrádku a rodina Hradeckých.

Oberflächchenuntersuchung von Košíkov, Kat. Gebiet Drahonín und Hrádek, Kat. Gebiet Skryje / Bez. Žďár nad Sázavou/. Beide Herrrensitze sind auf der linken Seite des Tales der Loučka situiert. Zum erstenmale werden sie im Jahre 1437 erwähnt, Košíkov ist im Jahre 1482 öde, die Wüstung von Hrádek ist historisch nicht erfasst.

Die Ruinen von Košíkov liegen oberhalb des Zusammenflusses der Loučka und des Drahonínský Baches. Der teilweise ummauerte Graben schloß eine zweiteilige Baustelle ab, deren südlicher niedrigere Teil ohne Mauerspuren ist. Der nördliche Teil enthält Relikte einer gemauerten Befestigung und eines Wohnturmes /ca. 11,5 x 15 m/ in drei Räume geteilt, in Mähren sind Teilanalogien in den kleinen Burgen Kozlov, Čalovice, Rešov und Újezd bei Tišnov. So kann man die Entstehung der Burg in die Zeit um die Mitte des 14. Jahrhunderts datieren.

Der Hausberg in Skryje, der auf einer felsigen Sporenlage steht, ist nur im Relief erhalten. Der 38 m lange und 15 m breite Kern ist auf den zugänglichen Seiten von einem Graben und Wall geschützt und es steht auf diesem eine kleine Kirche aus dem Beginn des 20. Jahrhunderts. Das Gut vor dem Nacken-graben kann der Überrest einer Vorburg sein. Nach dem Prädikat aus dem Jahre 1358 kann mit der Entstehung des Sitzes vor der Mitte des 14. Jahrhunderts geurteilt werden.

POVRCHOVÝ PRŮZKUM HRADŮ SEVEROZÁPADNÍ MORAVY V ROCE 1984 /okr. Blansko, Brno-venkov/

Jiří Doležel, Blansko

Louka /k. úz. Louka, okr. Blansko/

Povrchový sběr a vrypy, spojené s revizním zaměřením půdorysné dispozice dne 22. listopadu upřesnily předběžně publikované poznatky /Doležel, 1985/.

Na vrcholovém SZ skalisku fragmentární základové zdivo věže mírně lichoběžného nebo pětiúhelného půdorysu s obdélným přístavkem na Z straně, celkové rozměry cca 16 x 11,5 m svědčí o obytné funkci.

Zcela destruovaná stavba v JV čele hradu určena jako subtilní válcová věž o průměru asi 7 m, dvěma třetinami svého objemu vystupující před obvodovou hradbu. Řadí se k již známým stavbám na Hukvaldech, St. Jičíně a Lukově /Měřínský 1981, 169/. Dále odlišeny dvě různé stavební fáze, obdélná dvouprostorová budova při J straně jádra se vyznačuje použitým stavebním materiálem, jeho velikostí a způsobem zdění.

Keramika z povrchového sběru a vrypů v JZ rohu nádvoří a prostoru budovy na jeho J straně /celkem 23 ks, typologicky hrnce a poklice / náleží zejména 2. pol. 13. stol. Povrchový sběr na SV úbočí jádra přinesl pouze 2 ks mazanice.

Nový hrad /k. úz. Olomučany, okr. Blansko/

Povrchové sběry ve dnech 15. září a 1. listopadu vedeny snahou zasáhnout mimo obě hlavní fortifi - kace i zbývající plochu vrcholového hřebene ostrožny /celková situace nejuplněji viz Konečný - Merta 1980, obr. 1/. Soubor nálezů - 144 ks keramiky, typologicky hrnky s uchem, hrnce /i loštické/, zásobnice, po - háry, džbány, trojnožky, mísy, poklice a kachle; dále mazanice, struska, Fe fragmenty a kosti z deseti terénně diferencovaných poloh, dovoluje následující závěry:

1. Původní jádro /tzv. Starý hrad/ - povrchové sběry pod J obvodovou hradbou, Z a S nárožím paláce a v jeho S prostoru /porušené výkopem/. Opět chybí keramika předpokládaného 13. stol. /Konečný - Merta 1980, 305/ a rovněž stol. 16., svědčící o delší existenci objektu po obléhání r. 1470 /Pilnáček 1927, 396-397/. V suti J svahu architektonické články - mimo jiné části ostění jednoduché profilace. Zlom - mek mísy, nalezený v sondě protínající stavbu na vrcholové části hradního areálu /výzkum L. Konečného a J. Merty/ potvrzuje dataci zde zachycené stavby víceúhelného půdorysu do 19. stol. /dle sdělení J. Merty/.

2. Předhradí tzv. Starého hradu - málo početný keramický materiál 14. a 15. stol. z JV části. Zlom - mek profilovaného ostění přemístěn sekundárně z některého z obou hlavních opevnění.

3. Předsunuté opevnění - tzv. Nový hrad - povrchový sběr soustředěn na JZ svah pod obytnou budov - ou /profily ve stěně příkopu a úvozu cesty, těleso valu a svah pod ním/, téměř negativní byl sběr ve svahu SZ části příkopu před branou. Keramika 2. pol. 13. až 1. pol. 16. stol. nabízí, spolu s řešením dalších problémů /např. superpozice JV příkopu předsunutého opevnění a obléhací bašty č. V, viz Koneč - ný - Merta 1976, obr. 2/ hned několik nových výkladů vývoje hradního komplexu.

4. Keramika 2. pol. 13. - 15. stol. získána povrchovým sběrem rovněž na J straně vrcholového hře - bene mezi hlavními fortifikacemi. Keramická struska by mohla svědčit o existenci výrobních objektů blíže neurčené funkce.

5. Nálezy nepřinesl sběr na V konci ostrožny, kde jsou zřetelné reliktů zástavby /Konečný - Merta 1980, obr. 6/.

Ronov /k. úz. Bílovice n. Svitavou, okr. Brno-venkov/

Povrchový sběr při informativní návštěvě dne 17. září - 1 ks výdutě nádoby /1. pol. 14. stol. ?/ z tělesa valu na J straně. Ani zářez nově vybudované silnice Adamov - Útěchov, v těsné blízkosti sledující lokalitu ze SV, V a J strany neobsahoval žádné nálezy. Spolu s celkovým charakterem stavby to může svěd - čit o jejím krátkém trvání, popř. nedokončení. Svým tříprostorovým podélným palácem, sledujícím delší osu obdélného opevnění /schématicky půdorys viz Nekuda - Unger 1981, obr. 211/ patří hrad spíše než pravidelnou dispozici /Plaček 1982, 347, 349/ k úsporným stavbám s palácem delší osou rovnoběžným s komunikací /Měřínský 1981, 171; Durdík - Frolík 1982, 375/. Hrad vybudován krátce před r. 1364 /CDM IX, 371/, další zmínky 1365 a 1366 /ZDB IV, 226; CDM IX, 448; všechny prameny dle Hosáka 1960, 275/.

Literatura:

Doležel J., 1985: Výzkum lokalit vrcholného a pozdního středověku oblasti severozápadní Moravy v letech 1979 - 1983, PV 1983, Brno 1985.

Durdík T. - Frolík J., 1982: Hrad Řebřík na Rokycansku a jeho postavení v genezi českého šlechtického hradu, AH 7, 367 - 377.

Hosák L., 1960: Ke vzniku středověkých hradů v okolí Brno, AUPO, Historica I, 273-277.

Konečný L. - Merta J., 1976: Zjišťovací průzkum středověkých fortifikací v okolí Nového hradu u Adamo - va, AH 1, 231-252.

- 1980: Pokračování průzkumu středověkých opevnění kolem Nového hradu u Adamova, AH 5, 395-319.

Měřínský Z., 1981: Přehled dosavadního stavu výzkumu fortifikací 11. až počátku 16. století na Moravě a ve Slezsku /hradiska a hrady/, AH 6, 147-197.

Nekuda V. - Unger J., 1981: Hrádky a tvrze na Moravě, Brno.

Pilnáček J., 1927: Paměti města Blanska a okolních hradů, Blansko.

Plaček M., 1982: K problematice hradů s plášťovou zdí na Moravě, AH 7, 335-351.

Oberflächenuntersuchung der Burgen in Nordwestmähren im Jahre 1984 /Bez. Blansko u. Brno-venkov/. Kleine Aktionen auf drei bekannten Lokalitäten /Lesefunde, Spatenstiche und Vermessungen der Dispositionen/ ermöglichten einige Korrekturen der bisherigen Erkenntnisse:

Louka /Kat. Gebiet Louka, Bez. Blansko/

Revidiert wurde die Burgdisposition; auf beiden schmälere Seiten des axial langgezogenen Kernes mit Umfangersverbauung sind Türme identifiziert worden. Den Gipfelfelsen auf der NW Seite nimmt ein Wohnturm von rechteckigem Grundriss ein /16 x 11,5 m/, die SO Stiernseite ist durch einen kleineren zylinderförmiger Turm gefestigt /Durchmesser 7 m/, das mit zwei Dritteln in den Graben hervortritt. Kera-

mik 2. Hälfte des 13. - Ende des 15. Jahrhunderts.

Nový hrad /Kat. Gebiet Olomučany, Bez. Blansko/

Die keramischen Funde machen den Beginn der Burg bereits in der 2. Hälfte des 13. Jahrhunderts vorläufig, fraglich, wohin sie wegen ihrer rudimentären Bergfrieddisposition gelegt wird. Wüstung vermutlich kurz nach der Eroberung 1470. Im Vorfeld der Burg und im Raume der vorgeschobenen Befestigung /kurz vor 1493 datiert/ eine Besiedlung schon seit der Mitte des 13. Jahrhunderts konstatiert.

Ronov /Kat. Gebiet Břilovice nad Svitavou, Bez. Brno-venkov/

Kleine Burg mit dreiräumigem Palast als einzigem Bau im inneren der rechteckigen Befestigung. In schriftlichen Quellen nur in den Jahren 1364 - 1366 genannt, von der kurzen Dauer zeugt auch die vermutlich nicht beendete äussere Befestigung und das Minimum an archäologischen Funden.

ÚJEZD U ČERNÉ HORY - PRŮZKUM STRUKTURY STŘEDOVĚKÉHO OSÍDLENÍ /okr. Blansko/

Jiří Doležel, Blansko

Se svojí ulicovou, na JZpůlkruhově uzavřenou návsi a pozdně románským kostelem Všech svatých nad vsí bývá považován za typický produkt vnitřní kolonizace konce 12. století /Procházka - Štof 1983, 46, 48/. Nedatováno zůstává opevnění 850 m SZ vsi /Knies 1896, 121, 122/. Podle Újezda se ve 14. stol. psaly nejméně dva rody, první historickou zprávou je donace Půtova 1334 doubravnickým augustiniánkám /CDM VII, 11; Pilnáček 1930, 234, 483/.

Průzkum pravěkého osídlení /srov. příspěvek v tomto ročníku PV/ poskytl také nálezy dokreslující středověký vývoj:

Intravilán obce: povrchovým sběrem 26. září získána na třech místech keramika /všechny další souřadnice v mm dle ZM ČSSR 1 : 10 000, 1979, č. 24-14-24/.

1. Zahrada 30 m před čp. 19 a 20 na návsi /J - 25, Z - 63/. 54 ks /hrnce, poklice, kuthan/, pol. 13. - průběh 15. stol., 1 ks mazanice.

2. Zahrada 20 m před čp. 30 na návsi /J - 22, Z - 71/. 3 ks /hrnce/, 14. a 15. stol.

3. Pole 200 m JZ okraje obce /J - 7, Z - 36/ - okraj hrnce 2. pol. 13. stol.

Soubor vykazuje již od 13. stol. silně odlišné rysy oproti keramice blanenského regionu.

Lesní trať ve žlebach: protáhlá ostrožna 373 m. n. m. nad soutokem Petrůveckého a Malolhotského potoka na S okraji katastru, 940 m S chrámu Všech svatých v Újezdě /J - 72, Z - 72/, v lesním oddělení 44 d 1-4 polesí Černá Hora 1971. 3 ks keramiky z povrchového sběru 16. září v SV části a na S svahu - 1. pol. 15. stol. Strategicky jedinečná poloha bez opevnění. Středověkou keramiku zde sebral již na poč. 80. let A. Štof.

Literatura:

Knies J., 1896: O zaniklých osadách, hradech, tvrzích a dvorcích v okrese Blanském, ČMatMor XX I, 42-47; XX/II, 116-122.

Pilnáček J., 1930: Staromoravští rodové, Vídeň.

Procházka R. - Štof A., 1983: Příspěvek k osídlení Bořitova a Černé Hory na Blanensku, VVM XXXV-1, 46-58.

Újezd bei Černá Hora - Untersuchung der Struktur der mittelalterlichen Besiedlung /Bez. Blansko/. Das Dorf entstand offensichtlich durch die Innenkolonisation am Ende des 12. Jahrhunderts /Gassendorf, halbkreisförmig abgeschlossener Dorfplatz, spätromanische Kirche, kleine Befestigung 850 m NW vom Dorf/, erster schriftlicher Bericht 1334, im 14. Jahrhundert mehrere Wladikafamilien, vom 15. Jahrhundert nur Bestandteil eines grossen Dominiums.

Lesefunde im Intravilenum der Gemeinde /Raum des Dorfplatzes SW Rand/ trugen zur Erkenntnis der einheimischen Töpferei, eines wenig bekannten keramischen Umkreises bei. Datierung in die Mitte des 13. - Ende des 15. Jahrhunderts. Durch Lesefunde ebenfalls eine Besiedlung aus der 1. Hälfte des 15. Jahrhunderts auf der heute bewaldeten Sporenlage 940 m N der Kirche von Újezd festgestellt. Für die Abwehr eine ideale Lage ohne Befestigungsspuren.

ZANIKLÁ STŘEDOVĚKÁ VES JEDLE /k. úz. Černá Hora, okr. Blansko/

Jiří Doležel, Blansko

Průzkum pozdní, středověké kolonizace Z části Adamovské vrchoviny /první výsledky viz Doležel, 1985/ pokračoval na SZ okraji hořického lesního masívu lokalizací další zaniklé středověké osady dne 23. září. Dnes se její areál nachází v J. výběžku katastru Černé Hory, v lesní trati Dolní Spálená /oddělení

PŘEHLED VÝZKUMU 1984

Vydává :	Archeologický ústav ČSAV, sady Osvobození 17/19
Odpovědný redaktor:	akademik Josef Poulík
Redaktoři:	Dr. Z. Himmelová, Dr. J. Stuchlíková, Dr. J. Unger
Překlady:	Dr. R. Tichý, E. Tichá
Kresby:	A. Krechlerová, P. Šindelář, B. Klíma, M. Plaček, J. Svoboda
Na titulním listě:	rekonstrukce vědérka ze slovanského hradiska Břeclav-Pohansko
Tisk:	VH 103 ZO Svazarmu Brno
Evidenční číslo:	ÚVTEI - 73332
Vydáno jako rukopis:	450 kusů - neprodejné